

NEDIM ZAHIROVIĆ
(Bochum)

BOSANSKI SANDŽAKBEG ULAMA I NJEGOV VAKUF U SKADRU NA BOJANI*

Sažetak

Ulama-begova uprava nad Bosanskim sandžakom (1541-1547/48) izdvaja se u pogledu dvije osobenosti. Prvo, Ulama-beg je jedan od rijetkih bosanskih sandžakbegova iz 16 vijeka koji nije ostavio niti jedan vakuf u Bosni i drugo, Ulama-beg je tokom najvećeg dijela svoga službovanja u Bosni rezidirao u Tešnju a ne u Sarajevu. Iako se na osnovu podataka može doći do zaključka da je Ulama sa svojim sinovima imao ozbiljnu namjeru da u Bosni trajno ostane oni su ipak na kraju napustili Bosnu. Na osnovu postojanja Ulama-begovog vakufa u Skadru kao i na osnovu toga da je Ulama-begov sin Skender-beg imao posjede u okolici Tikveša i Kavadaraca autor postavlja tezu da je Ulama-begova porodica otišla iz Bosne na područje današnje Makedonije.

Ključne riječi: Ulama-beg, Bosna, Skadar, vakuf.

Poznati krajišnik Ulama-beg naslijedio je na stolici bosanskog sandžakbega čuvenog Gazi Husrev-bega 1541. godine i na tome položaju ostao sve do 1547., odnosno 1548. godine. Njegovo namjesnikovanje u Bosni interesantno je iz najmanje dva razloga: prvo, on je bio prvi bosanski sandžakbeg koji je tokom značajnog dijela svog službovanja, ili možda cijelo vrijeme, rezidirao u Tešnju a ne u Sarajevu i drugo, on je jedan od rijetkih bosanskih sandžakbegova iz klasičnog perioda Osman-skoga carstva (1453-1600) koji nije ostavio niti jedan vakuf u Bosni i

* Ovaj rad je prezentiran na Naučnom skupu “Kulturno-historijski tokovi u Bosni od 15. do 19. stoljeća” održanom između 15-17. maja 2015. godine kojim je obilježeno 65 godina rada Orijentalnog instituta u Sarajevu.

Hercegovini. Podaci o njegovoj karijeri, ne baš uvijek tačni, mogu se naći u radovima bosanskohercegovačkog historičara Hazima Šabanovića¹ a u skorije vrijeme o njemu su pisali austrijski osmanist Markus Köhbach², mađarski osmanist Géza Dávid³ i hrvatski osmanist Dino Mujadžević⁴. Koristeći prije svega radove Köhbacha i Dávida ukratko ću ovdje predstaviti Ulama-begov životni put i karijeru.

Ulama-beg je rođen oko 1490. godine u porodici koja je pripadala plemenu Tekeli (Tekelü). Kada je 1511. godine izbila pobuna Turkmena u sandžaku Teke pod vođstvom Šahkulija, Ulama je, kao spahija ili kao sin spahije u tome sandžaku, sudjelovao u pobuni a nakon sloma pobune on je, kao i mnogi drugi, potražio spas bijegom u Perziju. U Perziji je Ulama napravio zavidnu karijeru pod šahom Ismailom I (1501–1524) i šahom Tahmaspom I (1524–1576). U početku je bio običan dvorjanik, odnosno pratilac (*yasâvol*) a zatim je preko službe vrhovnog zapovjednika komore (*eşik agası başı*) dospio do položaja beglerbega Azerbejdžana. Ulama-beg je 1531. godine iznova promijenio stranu, odnosno vratio se Osmanlijama. Motiv njegovog vraćanja Osmanlijama nije potpuno rasvijetljen ali se kao razlog obično uzimaju neostvarene ambicije. Kada je 1531. godine tadašnji šahov vekil⁵ Čuha Sultan ubijen, Ulama se je uznadao da bi ovo upražnjeno mjesto moglo pripasti upravo njemu.

¹ Hazim Šabanović, “Bosanski namjesnik Ferhad-beg Vuković-Desisalić”, u: *Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu* 4/1957, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1957, 123; Isti, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima: (Bibliografija)*, “Svjetlost”, Sarajevo, 1973, 69. (dalje: H. Šabanović, *Književnost Muslimana BiH...*); Isti, *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela*, 2. izdanje, “Svjetlost”, Sarajevo, 1982, 61, 70, 71. (dalje: H. Šabanović, *Bosanski pašaluk...*); Evliyâ Čelebi, *Putopis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*, preveo, uvod i komentar napisao Hazim Šabanović, Sarajevo-Publishing, Sarajevo, 1996 (reprint izdanja iz 1953. godine), 535, bilj. 20.

² Markus Köhbach, *Die Eroberung von Füleki durch die Osmanen 1554. Eine historisch-quellenkritische Studie zur osmanischen Expansion im östlichen Mitteleuropa*, Böhlau, Wien-Köln-Weimar, 1994, 42-47.

³ Géza Dávid, “Ulama Bey: An Ottoman Office-Holder with Persian Connections on the Hungarian Borders”, u: *Iran-Turkic Cultural Contacts in the 11th–17th Centuries*, priredila Éva M. Jeremiás, The Avicenna Institute of Middle Eastern Studies, Pilsen, 2003, 33–40.

⁴ Dino Mujadžević, “Bosanski i požeški sandžakbeg Ulama-beg”, *Prilozi za orijentalnu filologiju* LX/2010, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2010, 249-255.

⁵ Za vrijeme prvih Safavida vekilü d-devle (*vekil ad-dawla*) bio je šahov zamjenik i poslije šaha najviši autoritet u državi. Zadnji puta vekil je imenovan za vrijeme vladavine šaha Abasa I. (1587-1629), Birgit Hoffmann, *Persische Geschichte 1694-1835 erlebt, erinnert und erfunden. Das Rustamm at-tawārīh in deutscher Übersetzung*, Teil 1, Aku-Verlag, Bamberg, 1986, 66.

Međutim, budući da je šah Tahmasp I ovaj položaj povjerio Husejnu Hanu iz plemena Šamli (Şâmlı/Şâmlu), Ulama se pobunio protiv šaha koji ga je na koncu primorao na bijeg. Nije sasvim jasno što je on neposredno nakon povratka Osmanlijama radio. Računa se da je boravio u Istanbulu i da je upravo on nagovorio sultana Sulejmana I (1520-1566) i velikog vezira Ibrahim-pašu da pokrenu vojni pohod na istok 1533. i 1534. godine. Čak je Ulama unaprijed bio obećan položaj beglerbega Bitlisa i prije nego što je ovaj grad bio zauzet. Međutim, poslije osvajanja Bitlisa Ulama nije naimenovan na ovo mjesto i nakon ovog pohoda njemu se nakratko gubi trag.⁶ Po M. Tayyibu Gökbilginu Ulama je 1537. godine bio na mjestu skadarskog sandžakbega.⁷ Sigurne vijesti o njemu imamo ponovno iz 1541. godine kada je došao na mjesto bosanskoga sandžakbega. Kako je već unaprijed kazano, Ulama će u Bosni ostati sve do prve polovice 1547. godine, odnosno do početka 1548. godine, a onda će zbog predstojećeg pohoda na istok protiv Irana biti pozvan u Istanbul.⁸ U martu 1548. godine on će postati beglerbeg Erzuruma, a septembra iste godine preuzet će dužnost beglerbega Karamana.⁹ Njegovu karijeru od 1549. pa sve do 1554. godine nije lahko rekonstruisati. Dávid navodi mogućnost da je Ulama 1549. godine kratko vrijeme bio smederevski sandžakbeg,¹⁰ dok bi se on prema Köhbachu te godine mogao ponovno nalaziti na mjestu bosanskog sandžakbega.¹¹ Prema Köhbachu i Dávidu Ulama je 1550. godine postavljen za sandžakbega Požege i on će (prema Köhbachu) u ovom svojstvu i naredne 1551. godine učestvovati u vojnom pohodu na Erdelj.¹² Mujadžević uvjerljivo navodi da je Ulama-beg i tokom 1552. godine bio na mjestu požeškog sandžakbega.¹³ Međutim, Dávid pretpostavlja da se Ulama 10. oktobra 1551. godine nalazio na čelu sandžaka Čanada (Čanad, Bečej i Bečkerek) a da je

⁶ Dávid, n.dj. 33-35. Prema Köhbachu, n. dj. 42, koji se poziva na osmanskog hroničara Celâlzâde Mustafu, Ulama je mjesto beglerbega Bitlisa ipak dobio.

⁷ M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik Devlet Arşivleri Vesikalar Külliyyatında Kanunî Sultan Süleyman Devri Belgeleri", *Belgeler* 1/2, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1964, 187.

⁸ Prema Dávidu, n.dj., 37, Ulama je na mjestu bosanskog sandžakbega ostao do 25. marta 1547. godine, dok se iz biografske skice koju je sastavio Köhbach, n.dj., 43, može zaključiti da je Ulama otišao iz Bosne tek 1548. godine, pred početak pohoda protiv Perzije.

⁹ Dávid, n.dj., 38. Köhbach, n.dj, 43, navodi da je Ulama tada imenovan za prinčevog staratelja (lala) a da izvori koje je on koristio ne kazuju da je Ulama tada dobio i mjesto beglerbega Erzuruma.

¹⁰ Dávid n.mj.

¹¹ Köhbach, n.dj., 44.

¹² Köhbach, n.dj., 44; Dávid, n.dj., 37.

¹³ Mujadžević, n.dj., 253-255.

otprilike dvije sedmice kasnije imenovan sandžakbegom Stolnog Biograda (mađ. Székesfehévár).¹⁴ U svakom slučaju, tvrdnje da je Ulama-beg nakon predaje Lipove 1551. godine ubijen iz zasjede nisu tačne.¹⁵ Od 1554. pa do 1556. godine Ulama-beg je bio na čelu Ćustendilskog sandžaka.¹⁶ Tokom 1556. Ulama će ponovno dobiti mjesto skadarskog sandžakbega i koncem te godine on je umro u Skadru, a njega će tamo na stolici sandžakbega naslijediti izvjesni Ali-beg.¹⁷

Prije nego što će Ulama-beg doći u Bosnu izbila je velika kriza u između Habsburgovaca i Osmanlija. Naime, nakon smrti osmanskog vazala u Ugarskoj Ivana Zapolje (mađj. Szapolyai János) 1540. godine habsburški vladar Ferdinand I (1526-1564) pokrenuo je vojni pohod koji je imao za cilj da cijelu Ugarsku dovede pod habsburšku kontrolu. Već 1540. habsburške trupe su zauzele Peštu i opsjedale Budim kojeg su branile snage antihabsburške mađarske opozicije kojima je poslata osmanska vojna pomoć.¹⁸ Kritično stanje u Ugarskoj primoralo je sultana Sulejmana I da 1541. godine poduzme vojni pohod na Ugarsku. Prije nego što je Sulejman I. stigao u Ugarsku tamo su se kao pomoć zaputili bosanski sandžakbeg Gazi Husrev-beg i smederevski sandžakbeg Mehmed-beg.¹⁹ Budući da je Gazi Husrev-beg umro u junu 1541. godine komandu nad bosanskom vojskom preuzeo je novoimenovani sandžakbeg Ulama.²⁰ Ulama je i nakon povratka glavnine osmanskih trupa u jesen 1541. godine ostao u Ugarskoj i tamo nastavio četovati.²¹

Krajnji ishod osmanskog pohoda iz 1541. godine bila je podjela nekadašnjeg Mađarskog kraljevstva na tri dijela. Sjeverozapadni dio ostao je pod habsburškom kontrolom, u srednjoj Ugarskoj obrazovan je Budimski

¹⁴ Dávid, n.dj. 38. Kod predavljanja Ulama-begove karijere iz 1550. i 1551. godine Dávid se obilno služio izvorom kojeg su objavili Feridun Emecen i İlhan Şahin, "Osmanlı taşra teşkilatının kaynaklarından 957-958 (1550-1551) tarihli sancak tevcih defteri", *Belgeler* 23, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999, 53-121.

¹⁵ O tome detaljno v. Köhbach, n.dj., 44-45.

¹⁶ Olga Zirojević, *Tursko vojno uređenje u Srbiji*, Istorijski institut u Beogradu, Beograd, 1974, 266.

¹⁷ Dávid, n.dj., 39, na temelju navoda u Dünder Aydın, *Erzurum Belerbeyliği ve Teşkilâtı. Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, 105.

¹⁸ Hermann Meynert, *Geschichte Österreichs, seiner Völker und Länder, und der Entwicklung seines Staatsvereines von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*, V/1, Conrad Adolph Bartleben, Pesth, 1846, 144; Joseph von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches, größtentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven*, III, C.A. Hartleben, Pest, 1828, 224.

¹⁹ Meynert, n.dj., 146.

²⁰ O Ulama-begovom učešću u borbama za Budim, odnosno Peštu 1541. godine v. Hammer, n.dj., 230.

²¹ Hammer, n.dj., 246.

ejalet, a od ranijeg vojvodstva Sedmogradska (mađ. Erdély, njem. Siebenbürgen) formirana je vazalna osmanska kneževina Erdelj (Transilvanija). Međutim, novi ustroj nije donio i konačno rješenje krize jer će i naredne dvije godine Osmanlije morati voditi borbe protiv Habsburgovaca. 1542. godine habsburške trupe opsjedale su Peštu među čijim braniocima se nalazio i Ulama-beg s bosanskom vojskom.²² Godine 1543. sultan Sulejman I će ponovno osobno voditi osmanske trupe na Ugarsku i tada će i Slavonija uvelike biti zahvaćena borbama u kojima je glavnu ulogu imao bosanski sandžakbeg Ulama. On će tokom 1543. i u 1544. godini izvesti niz uspješnih akcija koje će rezultirati osvajanjem više mjesta u Slavoniji.²³

Ovako jak Ulama-begov angažman po ratištima u Ugarskoj i Slavoniji očigledno je bio razlogom da on tokom svog službovanja u Bosni vrlo malo ili skoro nikako rezidira u Sarajevu, kako je to već primijetio Hazim Šabanović.²⁴ Analizirajući izvještaj habsburškog diplomate Tranquilla Andrijaševića (Tranquillus Andronicus) utvrdio sam da je Ulama-beg tokom svog službovanja u Bosni zapravo rezidirao u Tešnju. Do 1541. godine, odnosno do osnivanja Budimskog beglerbegluka, bosanski sandžakbeg je uz smederevskog sandžakbega bio najvažniji osmanski dostojanstvenik u osmanskom pograničju u Istočno-srednjoj Evropi. Osmanski granični begovi (uc begleri) igrali su važnu ulogu tokom širenja Osmanskog carstva. Oni su imali izvjesnu autonomiju u vođenju državnih poslova, bili su odgovorni za organizaciju i funkcionisanje osmanske vlasti u pograničnim krajevima kao i za njihovo demografsko i privredno oživljavanje i jačanje. Isto tako oni su služili kao jedna vrsta diplomatskih posrednika između sultana i stranih vladara. Upravo zbog ove uloge će Tranquillo Andrijašević i posjetiti Ulama-bega u Bosni krajem 1542. godine. Naime, u julu 1542. godine Ferdinand I će pokrenuti vojni pohod na Ugarsku, ali će istovremeno poslati Andrijaševića u Istanbul da na Porti pokuša isposlovati diplomatsko rješenje krize. Njegova diplomatska misija u Istanbulu okončana je neuspjehom i on se 9. novembra zaputio nazad u Beč. Na proputovanju kroz Bosnu Andrijašević se susreo s bosanskim sandžakbegom Ulamom u Tešnju koji mu je ponudio posredovanje kod postizanja mira između Sulejmana I i Ferdinanda I. U jednom ranijem radu pisao sam kako se naziv *The-sna*, koji se spominje u Andrijaševićevom izvještaju Ferdinandu I kao ime mjesta gdje se desio susret Ulama-bega s Andrijaševićem, odnosi

²² Hammer, n.dj., 247-248.

²³ Zauzeće Bijele Stijene, Podborja, Orahovice, Valpova itd., v. H. Šabanović, *Bosanski pašaluk...*, 61.

²⁴ H. Šabanović, *Bosanski pašaluk...*, 71.

na Tešanj u Bosni a ne na Čazmu u Slavoniji.²⁵ Ulama-beg je svakako iz vojno-strateških razloga napustio Sarajevo a za mjesto svog boravka izabrao Tešanj. Iz ovog grada mogao je znano brže stići u Slavoniju nego što bi to bio slučaj ako bi polazio iz Sarajeva. Uostalom, kasnije će upravo iz ovih razloga sjedište bosanskog sandžakbega biti premješteno u Banju Luku.

Druga neobičnost u pogledu Ulama-begovog službovanja u Bosni ogleđa se u činjenici da on za vrijeme svog namjesnikovanja u Bosni nije podigao niti jedan vakuf na području Bosanskog sandžaka dok je u drugim krajevima Osmanskog carstva ostavio vakufe koji su postojali dugo vremena nakon njegove smrti. Evliya Çelebi navodi u *Seyahatnami* da je Ulama-beg dao sagraditi jedan han u Skadru za kojeg kaže da je najbolji u tome gradu.²⁶ Međutim, u ovome gradu postojao je znatno veći Ulama-begov vakuf. Tako se u opširnom popisu Skadarskog sandžaka iz 1570-71. godine navodi da je Ulama osim ovog hana u Skadru također uvakufio jedan hamam, jedan ribnjak, tri dućana, četiri mlina i pet parcela.²⁷ Iako se u ovom popisu ne spominje, Ulama-beg je u Skadru također podigao i jednu zaviju, a prihodi od ovih uvakufljenih dobara (ribnjak, dućani, mlinoi) upravo su bili namijenjeni su za njeno održavanje. Zavija se spominje u jednom dokumentu od 20.09.1722. godine (18. zulhidže 1134) koji je nastao kao posljedica spora između zakupca carine skadarske i ulcinjske skele i mutevelije Ulama-begovog vakufa. Prema ovome dokumentu Ulama-begovom vakufu uz zaviju pripada i sve ono što je navedeno u popisu iz 1570.-71. godine, jedino se umjesto parcela sada navode dva vinograda (bâg).²⁸ Ako je suditi po godini gradnje Ulama-begovog hamama onda se može kazati da je ovaj vakuf nastao krajem četvrte decenije 16.

²⁵ Nedim Zahirović, "Die Lokalisierung des Toponyms *Thesna* im Bericht des österreichischen Gesandten Tranquillus Andronicus vom Ende 1542", u: *Perspectives on Ottoman Studies. Papers from the 18th Symposium of the International Committee of Pre-Ottoman and Ottoman Studies (CIEPO) at the University of Zagreb 2008*, priredili Ekrem Čaušević, Nenad Moačanin i Vjeran Kursar, LIT-Verlag, Berlin, 2010, 1011-1018. Tvrdnja da se naziv *Thesna* odnosi na Čazmu nalazi se u objavljenoj diplomatskoj korespondenciji habsburških diplomata iz sredine 16. vijeka, v. *Austro-Turcica 1541-1552. Diplomatische Akten des habsburgischen Gesandtschaftsverkehrs mit der Hohen Pforte im Zeitalter Süleymans des Prächtigen*, priredili Karl Nehring i Srećko M. Džaja, Oldenbourg, München, 1995, 656. Ulama-beg se nije mogao susresti s Andrijaševićem u Čazmi iz prostog razloga što je ona tek 1552. godine osvojena od strane Osmanlija.

²⁶ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan 1457 numaralı yazmanın transkripsiyonu – dizini*, Kitap 6, priredio Seyit Ali Kahraman, Yapı Kredi Yayınları, 2002, 57.

²⁷ İstanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (dalje: BOA), Tapu Tahrir defteri (TD) No. 500, fol. 668.

²⁸ BOA, Cevdet, Saray, Dosya 22, No. 1101.

vijeka. Naime, hamam je jedina građevina koja je pripadala ovome vakufu a čiji je tarih o gradnji sačuvan i danas se nalazi u Arheološkom muzeju u Skadru. Hamam se nalazio na obali rijeke Bojane (alb. Buna), na kraju Tabačke mahale i stajao je uzgor sve do Prvog svjetskog rata.²⁹ Ne može se sigurno kazati da je Ulama-begova zavija stajala na mjestu gdje se nalazio i hamam, ali je to vjerovatno. Nije mi poznata ni njena sudbina. U svakom slučaju zavija je bila aktivna i u drugoj polovici 18. vijeka kako se vidi iz dokumenta o postavljenju Ibrahim-efendije na mjesto starješine zavije umjesto umrlog šejha i muderisa Mustafe. Iz dokumenta se također može saznati da su se mlinovi, koji su pripadali Ulama-begovom vakufu, nalazili u mahali Tophane.³⁰ U literaturi mogu se sresti navodi da je Ulama-beg u Skadru također dao sagraditi jednu medresu,³¹ ali podaci iz meni dostupnih prvorazrednih izvora to ne potvrđuju. Moguće je da je autor medresu zamijenio sa zavijom, ili se radi o jednoj od medresa koje su postojale samo na papiru ali ne i u stvarnosti.³²

Ako je Ulama-beg dao podići ovako značajan vakuf u Skadru gdje je proveo manje vremena na službi nego na čelu Bosanskog sandžaka postavlja se pitanje zašto ništa nije ostavio u Bosni. Ova činjenica iznenađuje tim više što njegova uprava nad Bosanskim sandžakom pada u vrijeme kada osmanski dostojanstvenici podižu mnogobrojne vakufove kako u središtu Osmanskog carstva tako i u njegovim pokrajinama. Ulama-begov stalni angažman na ratištu ne može poslužiti kao opravdanje za odsustvo njegovog interesa u ovome pogledu.³³ Ako izuzemo Ulama-begovu tekiju u Požegi,³⁴ niti on a niti njegovi sinovi nisu ostavili nikakv graditeljski trag, ni u Bosanskom sandžaku niti na području od kojeg će 1580. godine biti obrazovan Bosanski beglerbegluk. Jedna

²⁹ Prema tarihu hamam je izgrađen 946. hidžretske godine (1539/40), v. Machiel Kiel, *Arkitektura Osmane në Shqipëri, 1385-1912*, Research Centre for Islamic History, Art and Culture, Istanbul, 2012, 354–359.

³⁰ BOA, Ali Emiri, Osman III, Dosya 6, No. 415, 02. džemaizijjulevvel 1170 (23.01.1757).

³¹ Ermal Nurja, "The Rise and the Destruction of Ottoman Architecture in Albania: A Brief History Focused on the Mosques", u: *Balkans and Islam: Encounter, Transformation, Discontinuity, Continuity*, priredili Ayşe Zişan Furat i Hamit Er, Newcastle upon Tyne, 2012, 195; Kemal Özergin, "Eski Bir Ruznameye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleeri", *Tarih Enstitüsü Dergisi* 4-5, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1974, 280.

³² O nepostojećim medresama v. Denise Klein, *Die osmanischen Ulema des 17. Jahrhunderts. Eine geschlossene Gesellschaft?*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, 2007, 39.

³³ Ulama je tokom vojnih pohoda u Ugarskoj dao sagraditi (ili možda obnoviti) jednu kulu na tvrđavi u Budimu (Ulama Paşa kulesi) a u Pešti je sagradio jedan mesdžid (Ulama Beg mescidi) oko kojeg je nastala Ulama-begova mahala (Ulama Beg mahalles), v. Köhbach, n.dj., 46.

³⁴ Nenad Močanin, *Požega i Požeština u sklopu Osmanlijskog carstva (1537.-1691.)*, Slap, Jastrebarsko, 1997, 44.

bašča koju je Ulama kupio u Tešnju prodana je kasnije Ferhad-begovom vakufu u ovome gradu.³⁵ Podaci iz jednog nedatiranog pisma kojeg je napisao Ulama-begov sin Bahaeddin ukazuju na to da je Ulama-beg po dolasku u Bosnu imao ozbiljnu namjeru da se nastani u Sarajevu.³⁶ Ulama-begovi sinovi, Bahaeddin, Skender i Dönmez živjeli su u Sarajevu ili su na drugi način bili vezani za ovaj grad.³⁷ Međutim, sadržaj Bahaeddinovog pisma ukazuje na to da je porodica i dalje održavala snažne veze s rođacima koji su ostali u sandžaku Teke. Mislim da je kod Ulama-bega na kraju prevagnula njegova jaka samosvijest o vlastitom turkmenskom porijeklu, da je zbog toga napustio Bosnu, i da se na koncu njegov odnos prema Bosni može time i objasniti. Kao što je poznato tokom prvih vijekova teritorijalne ekspanzije Osmanlije su na područje današnje Bugarske, Makedonije, Kosova i djelimice Grčke naselili veliki broj Turkmena iz Male Azije.³⁸ Smatram da je Ulama-begova porodica na kraju otišla iz Bosne, najvjerojatnije u Makedoniju, jer je željela biti na području gdje su mogli njegovati čvršće veze sa svojim sunarodnjacima. Postojanje Ulama-begovog vakufa u Skadru, a još više činjenica da je Ulama-begov sin Skender-beg posjedovao zimovnike za ovce u okolici Tikveša i Kavadaraca u Makedoniji, govore u prilog ove teze³⁹.

BOSNIAN SANCAKBEGI ULAMA AND HIS ENDOWMENT IN SCUTARI ON BOJANA

Summary

Ulama Beg's administration of the Bosnian Sancak (1541-1547 / 48) is isolated in terms of two characteristics. First, Ulama Beg is one of the few Bosnian sancakbegis from the 16th century who did not

³⁵ Muhamed Ždralović, "Medžmua Abdulkerima tešanjskog kadije iz XIX stoljeća", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, knjiga V-VI, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 1978, 169.

³⁶ Gisela Procházka-Eisl, Claudia Römer, *Osmanische Beamtschreiben und Privatbriefe der Zeit Süleymāns des Prächtigen aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 2007, 65-66.

³⁷ H. Šabanović, *Književnost Muslimana BiH...*, 69; Gilles Veinstein, "Les pèlerines de la Mecque à travers quelques actes du *qâdî* de Sarajevo (1557-1558)", *Turcica* XXI-XXIII, 1991, 488-489.

³⁸ O tome v. M. Tayyib Gökbilgin, *Rumeli 'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1957; Mehmet İnbaşı, *Rumeli yörükleri (1544-1675)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 2000.

³⁹ *Turski dokumenti za istorijata na makedonskiot narod*, V/3, priredio Aleksandar Stojanovski, Matica makedonska, Skopje, 1995, 431-432, 520.

establish any waqf in Bosnia and secondly, Ulama Beg for most of his tenure in Bosnia resided in Tešanj and not in Sarajevo. Nonetheless, based on the data one might come to the conclusion that Ulama and his sons had a serious intention to settle permanently in Bosnia. In the end, they left Bosnia though. On the basis of the finding of Ulama Beg's waqf in Scutari as well as on the grounds that the Ulama Beg's son Skender Beg owned property near Tikveš and Kavadarci. The author posits a thesis that Ulama Beg's family went from Bosnia to the area of present-day Macedonia.

Key words: Ulama Beg, Bosnia, Scutari, waqf.